L'art del Modernisme en els nostres palmitos

El palmito de la transgressió femenina

Cada època ha tingut el seu estil de palmito. Va haver un palmito barroc al segle XVIII com també palmitos neoclàssics i romàntics al segle XIX, en els quals trobem sobretot composicions d'escenes galants, campestres, historicistes, mitològiques o de temàtica regional. La present exposició recull una selecció de palmitos de la col·lecció permanent del Museu del Palmito d'Aldaia (MUPA) que abracen els estils decoratius del Modernisme i l'Art Deco en un període cronològic situat entre 1890 i 1930.

Pai-pai publicitari. Drogueria farmacèutica Viladot Oliva (Barcelona). Col·lecció Antonio Llopis.

A finals del segle XIX i durant el primer terç del XX, el palmito s'actualitza i ofereix nous formats decoratius aplicats al varetatge i al país. L'Art Nouveau es dilata entre els anys 1890 i 1914. Depenent del país es va conèixer com Art Nouveau a Bèlgica i França, Jugendstil a Alemanya i països nòrdics, Sezession a Àustria, Modern Style al Regne Unit, Nieuwe Kunst als Països Baixos, Liberty o Floreale a Itàlia i Modernisme a Espanya. Així mateix, l'Art Deco va assolir una major difusió entre 1920 i 1939.

Arrendajo / Àustria o França, 1905.
Varetatge de carei tipus "couteau". País de plomes d'arrendajo.
Cedent: Abanicos Blay Villa.

Mare i filla. València, 1910.
Varetatge d'os Ills. País de seda pintat al gouache.
Cedent: Abanicos Blay Villa.

El Modernisme i l'Art Deco afavoriren una renovació estètica del palmito. El ventall es converteix en un objecte funcional i decoratiu que accentua d'una manera especial la feminitat seductora, donant una nota de color i exuberància. El Modernisme crea un palmito jove i lliure en el qual la dona adquireix una dimensió moderna i emancipada que qüestiona les jerarquies del sistema patriarcal. Una dona que vol trencar els rols del segle anterior que assigna a la dona únicament el paper de mare i esposa.

La imatge de la dona alliberada del període d'entreguerres és una dona abillada amb vestits còmodes, lleugers i elegants, estàndard de moda femenina que tant va popularitzar la dissenyadora Coco Chanel. Una dona amb el pentinat retallat a l'estil garçon que practica activitats i ocis fins aquell moment restringits als homes, com fumar, fer esports o conduir cotxes. La nova iconografia va projectar també una dona que lluita per l'emancipació i la conquesta dels seus drets i llibertats.

La dama de les flors. València, 1920.
Palmito estil ballon fet amb varetatge de fusta i galalita.
País de coté.
Cedent: Abanicos Blay Villa.

Parfum d'Azurea. París, 1906.
Palmito publicitari fet amb varetatge de fusta i país de paper.
Cedent: Abanicos Blay Villa.

Això no obstant, el palmito modernista no és el més predominant d'aquesta època. Els artesans palmiters espanyols continuen fent un palmito tradicional influïts per l'impuls casticista i regionalista del primer terç del segle XX, que va afectar a totes les arts. En canvi, el palmito modernista i deco és un producte nou creat per pintors, cartellistes i il·lustradors gràfics innovadors alineats a les avantguardes del moment.

Dama amb guitarra.
Espanya, ca.1915.
Varetatge de galalita i país de coté. Pintor: J. Simó.
Cedent: Abanicos Blay Villa.

AJUNTAMENT D'ALDAIA
Cultura VIVA a aldaia
mupa
museu del palmito d'aldaia
Casa de la Llotgeta
Diputació de València
L'ETNO Museu Valencià d'Etnologia

L'art del Modernisme en els nostres palmitos

Renovació estètica del palmito

Dancer with a Fan
Edgar Degas, 1880

A la fi del segle XIX un grup de pintors, Edgar Degas, Paul Gauguin i Camille Pissarro, van intentar elevar el nivell artístic del palmito. Per influència oriental es va introduir l'asimetria i es busca inspiració en la naturalesa, que ara apareix pintada en el país del ventall i acoblada al varetatge amb una estètica moderna i innovadora.

Rocalles i flors. València, 1920.
Varetatge de fusta calada, país de cotó pintat al gouache amb lluentons.
Cedent: Blay Villa.

Els ulls de la papallona blava. França, 1930.
Varetatge de fusta amb país de paper.
Cedent: Abanicos Blay Villa.

Gall. París, 1920.
Varetatge de fusta amb país de paper.
Cedent: Blay Villa.

Cabaret. França, 1920.
Varetatge de carei llis, país de plomes blanques d'estruç mascle.
Cedent: Abanicos Blay Villa.

Flors en rosa. 1920.
Varetatge de canya amb caberes de galalita. País de seda pintat al gouache.
Cedent: Blay Villa.

La temàtica de la dona i el seu simbolisme és fonamental en el Modernisme. En el trànsit del segle XIX al XX el país del palmito va incorporar innovacions. Hi ha una especial atracció per certes aus multicolors exòtiques, comencen a elaborar-se grans palmitos amb plomes d'au els quals transmeten elegància i sensualitat ja que més que airejar acariciaven. A més, es van introduint decoracions simbolistes d'escenes oníriques, també temes florals geometritzats com les anomenades roses Mackintosh —creació de l'aquarel·lista britànic Charles R. Mackintosh—, elements futuristes, motius egipcis sorgits a partir de l'impacte del descobriment de la tomba de Tutankamon el 1922, així com temes de gusts específics com gossos, gats, cavalls, aus, escenes d'hípica i dames amb indumentària típica dels feliços anys vint portant grans barrets de moda o practicant alguna activitat d'oci com la música. També apareixen països revivals d'escenes tradicionals i mitològiques, però realitzats ara amb originalitat i elegància.

Igualment va haver un desenvolupament creixent del palmito publicitari, que adopta els cànons estètics modernistes i deco tant en el ventall plegable com en el pai-pai de cartró, un format d'origen oriental molt utilitzat per indústries i comerços per a divulgar els seus productes.

La decoració dels països era un professió separada i renumerada dins del sector palmiter. Des de 1910 aquesta faena era assumida freqüentment per il·lustradors gràfics, sobretot en el camp del palmito publicitari. Entre els noms de dissenyadors de teles de palmitos trobem Marian Pedrero, Miravent, Llengua, Riquer o Josep Teixidor. A València van destacar en l'àmbit del cartellisme, el disseny gràfic i la seua aplicació al palmito els il·lustradors Luis Dubón, Francisco Carratalá, José Bru, José Ivancos Bru, Francisco Pont, Francisco Povo i Vicent Climent Navarro. Climent és l'autor del cartell oficial de l'Exposició Regional Valenciana de 1909, imatge que va aplicar també al palmito i que va servir de reclam al pavelló dels palmiters valencians.

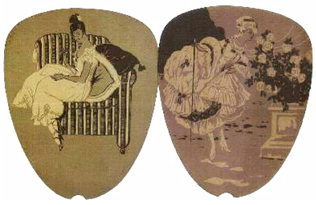

Pai-pais publicitaris que anuncien cases de perfumeria, anissats i licors, transistors de ràdio, soda i droguerìes.

AJUNTAMENT D'ALDAIA
Cultura VIVA a aldaia
mupa museu del palmito d'aldaia Casa de la Llotgeta
Diputació de València
L'ETNO Museu Valencià d'Etnologia

L'art del Modernisme en els nostres palmitos

Palmitos que exalten l'alegria i el plaer per viure

El Modernisme i l'Art Deco prestaren especial atenció al disseny cuidat de les anomenades arts decoratives, els objectes quotidians convertits en art, com el palmito. Volien fer accessible la bellesa a qualsevol persona. Els traçats harmònics van dominar la producció dels ventalls fets amb aquests estils.

Flors violeta i verd maragda. 1913.
Varetatge d'os pintat amb país de seda i tul amb lluentons pintats al gouache.
Cedent: Abanicos Blay Villa

Xiquets amb flors. València, 1910.
Varetatge de galalita gravat amb buril de torn i decorat amb or.
País de seda amb lluentons pintats al gouache.
Cedent: Blay Villa.

Flor de loto. València, 1920.
Varetatge de fusta amb país de paper.
Cedent: Blay Villa.

El país i el varetatge dels palmitos adquireixen noves formes. Es trenca la composició de semicercle de 180 graus típica del palmito plegable europeu i apareixen nous models amb menys graus d'obertura, com el popular ventall estil ballon. A més, el país supera l'entelat tradicional (tela plegada pegada al varetatge) i en ell apareixen nous materials i composicions formades per plomes d'estruç, gaig o paó, o bé països de tela o paper fragmentats en forma de rombe, ales de papallona o sinuosos pètals de flors. Es difon també la tècnica del gouache o guaix sobre seda.

Pel que fa al varetatge, s'introdueixen nous materials com el plàstic i la galalita (plàstic dur semblant a l'os fet de la mescla de llet agra amb formaldehid). Materials que es van sumar als varetatges tradicionals fets de fusta, os, marfil, nacre o carei. Però allò més innovador són les composicions de varetes, que ara no són de línia recta sinó de formes ondulants semblants a ones de riu o altres geometries irregulars.

Violeta. França, 1915
Varetatge d'os amb país de seda pintat a mà al gouache i brodat amb sàcotes lluentons.
Cedent: Blay Villa.

Carnet de ball. 1895.
Baralla de paper amb plomes.
Cedent: Abanicos Blay Villa.

Fanalet rosa. París, ca.1925.
Varetatge de fusta amb país de paper crepé.
Cedent: Blay Villa.

La dama de blau. València, ca. 1920.
Esbós de paper d'un país de palmito.
Col·lecció Antonio Llopis.

Varetatges i països de gran innovació estilística i creativa que donen com a resultat palmitos graciosos, amables i coloristes els quals suggereixen espais d'evasió, llocs pintoresques, fantasies nocturnes o bé elements representatius de la vida moderna dels anys vint i trenta (esports, automoció, música). Palmitos també amb composicions florals modernistes o animals domèstics plens de color i moviment. I fins i tot palmitos regionalistes de falleres valencianes pintades a l'estil Art Deco amb colors vibrants i moviments sinuosos.

Ajuntament d'Aldaia · Cultura Viva a Aldaia · Mupa museu del palmito d'Aldaia Casa de la Llotgeta · Diputació de València · L'Etno Museu Valencià d'Etnologia